

Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 6 | Nummer 3 | September 2016

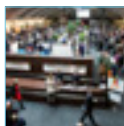
Inhoud

- 2 | Deltaprogramma breed**
Deltaprogramma 2017 aan Kamer aangeboden.
Evaluatie Deltawet.

- 11 | Kennis en innovatie**
Meten, weten, handelen en de ritmiek van leren.

- 5 | Deltaprogramma breed**
Water en ruimte verbinden.
Nationaal Deltacongres op 3 november.

- 12 - 15 | Nieuws uit de gebieden**
Waddengebied.
IJsselmeergebied.
Rijn en Maas.

- 7 - 8 | Ruimtelijke adaptatie**
Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.
Tussentijdse evaluatie Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie.

- 16 - 19 | Nieuws uit de gebieden**
Kust.
Rijnmond-Drechtsteden.
Zuidwestelijke Delta.

- 8 - 10 | Waterveiligheid en zoetwater**
Nieuwe Waterwet. Anticiperen op de nieuwe waterveiligheidsnormen.
Themadag Waterbeschikbaarheid.

- 20 | Agenda Deltaprogramma**

verder met ons water

Deltaprogramma 2017

Op koers met waterveiligheid, ruimtelijke adaptatie en zoetwater

We werken samen koersvast en in tempo verder aan de opgaven voor waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en een klimaatbestendige inrichting van Nederland. Die boodschap geeft het Deltaprogramma 2017 (DP2017), dat op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer is aangeboden. Mijlpalen die in het oog springen zijn de wettelijke verankering van de deltabeslissing waterveiligheid, het voornemen om een Deltaplan Ruimtelijke adaptatie op te stellen en op te nemen in Deltaprogramma 2018 en de eerste uitwerking van de systematiek 'meten, weten en handelen'.

In heel Nederland werken alle partijen samen aan maatregelen om ervoor te zorgen dat de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening in 2050 duurzaam en robuust zijn en ons land zo is ingericht dat het de grote extremen van het klimaat veerkrachtig kan opvangen.

Volgens de Deltawet beschrijft Deltaprogramma 2017 de nieuwe ontwikkelingen in het Deltaprogramma sinds Deltaprogramma 2016 en de verwachte mijlpalen voor de komende tijd.

Waterveiligheid

Voor de Deltabeslissing Waterveiligheid ligt de juridische verankering op koers. In juli heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel Nieuwe normering primaire Waterkering aangenomen. Het streven is om het wetsvoorstel per 1 januari 2017 in werking te laten treden. De waterschappen en Rijkswaterstaat bereiden zich voor om vanaf 2017 de primaire keringen (zoals dijken) voor het eerst te beoordelen aan de hand van de nieuwe normen. Hierop bereiden ze zich onder andere voor door opleidingen, een systeemtest en een generale repetitie. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma heeft in de programmering 2017-2022 al zoveel als mogelijk geanticipeerd, door prioriteiten te stellen die volgen uit de nieuwe normen.

Ruimtelijke adaptatie

Toenemende kans op wateroverlast en hitte en droogte door het veranderende klimaat kunnen grote (economische) gevolgen hebben.

“De urgentie van die thema's vind je terug in DP2017. Om tempo te maken gaan alle betrokken overheden een gezamenlijk deltaplan opstellen, om de aanpak voor een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland te versterken. Het Deltaprogramma bevat al een Deltaplan Waterveiligheid en een Deltaplan Zoetwater en vanaf Deltaprogramma 2018 komt daar dus een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie bij. De overheden geven daarmee verdere invulling aan de afspraken uit de Bestuurs-overeenkomst Deltaprogramma,” aldus deltacommissaris Wim Kuijken. (zie ook: [Slimme ruimtelijke keuzes maken.](#))

Zoetwater

De uitwerking en uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater ligt in grote lijnen op schema. Overal in Nederland zijn maatregelen voor zuinig gebruik, vasthouden, bergen en aanvoeren van zoetwater in uitvoering. Bestuurders hebben ijkmomenten vastgesteld om te komen tot concrete afspraken over de beschikbaarheid van water (zie ook: [Themadag Waterbeschikbaarheid](#)). In alle gebieden zijn bestuursovereenkomsten ondertekend tussen regionale bestuurders, de minister van Infrastructuur en Milieu en gebruikers over de financiering, planning en uitvoering van zoetwatermaatregelen en de invoering van waterbeschikbaarheid. In alle gebieden (Rijn, Maas, Zuidwestelijke Delta, Rijnmond-Drehtsteden, Kust, Waddengebied en IJsselmeergebied, Hoge Zandgronden) zijn 'deltawerkers' volop aan het werk met de uitvoering van maatregelen en de uitwerking van de voorkeursstrategieën.

Onderzoeken, initiatieven en acties

Rijkswaterstaat heeft in het IJsselmeergebied de procedure voor het nieuwe peilbesluit in gang gezet. Rijnmond-Drehtsteden nam naast de al lopende projecten, onderzoeken en gebiedsprocessen, nieuwe initiatieven, zoals het opstellen van een gebieds perspectief voor de noordrand van Voorne-Putten en een Casestudie crisisbeheersing Rotterdam-Noord (zie: [Aandacht en initiatieven voor crisisbeheersing](#)). In het rivierengebied zijn MIRT-verkenningen van start gegaan voor de hoogwatergeul Varik-Heesselt en Rivierklimaatpark IJsselpoort. Langs de Maas zijn MIRT-onderzoeken gestart voor Venlo, Ravenstein-Lith en Maastricht. Parallel hieraan werken partijen in het rivierengebied samen aan de invulling van de voorkeursstrategie voor een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming. Nieuw in de Zuidwestelijke Delta is het programma Klimaatadaptatie Zeeland, waarin onder andere een klimaattest en vergroten van het overstromingsbewustzijn bij vitale en kwetsbare functies. Voor het langjarig onderzoek naar zandstromen langs de Nederlandse kust, Kustgenese 2, wordt binnenkort een aantal deelonderzoeken aanbesteed bij marktpartijen. In het Waddengebied zijn afspraken gemaakt over drie innovatieve koppelprojecten bij het aardbevingsbestendig maken van de dijk Eemshaven-Delfzijl. Op de Hoge Zandgronden verkennen overheden en gebruikers in proefgebieden de waterbeschikbaarheid.

Eerste uitwerking systematiek 'meten, weten, handelen'

Deltaprogramma 2017 bevat de eerste uitwerking van de systematiek meten, weten, handelen: het 'motorblok' van adaptief deltamanagement. Daarmee kan in beeld worden gebracht hoe het Deltaprogramma ervoor staat; of de uitwerking en uitvoering van de deltabeslissingen, voorkeursstrategieën en deltaplannen op

Wateroverlast in stedelijk gebied. Vanaf Deltaprogramma 2018 komt er een Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Foto: HH - Henk Braam

schema liggen en of er nieuwe ontwikkelingen of inzichten zijn, die moeten leiden tot aanpassing of aanscherping. (Zie ook: [Meten, weten, handelen en de ritmiek van leren](#).)

Verbinden water en ruimte

Het Deltaprogramma wil waar het kan de opgaven voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie verbinden en koppelen met andere ambities voor bijvoorbeeld natuur, recreatie en economie. Het Deltaprogramma bevat steeds meer voorbeelden van projecten die ruimte en water hebben weten te verbinden. Initiatiefnemers die dat ook willen, kunnen veel leren van de kennis en ervaringen van anderen. Daarom is voor het Deltaprogramma een nieuwe [interactieve kaart](#) gemaakt waar veel voorbeelden op zijn te vinden.

Deltascenario's en kennisvragen

De deltabeslissingen en voorkeursstrategieën van het Deltaprogramma zijn gebaseerd op de deltasenario's: plausibele toekomstbeelden van de wateropgaven in 2050 en 2100. Het afgelopen jaar zijn er

nieuwe sociaal-economische scenario's gepubliceerd en zijn in Parijs afspraken gemaakt over het verminderen van de opwarming van de aarde. In Deltaprogramma 2017 staat dat KNMI, Deltares, PBL en CPB hebben verkend wat de invloed van deze nieuwe inzichten op het Deltaprogramma is en wat hun bevindingen zijn. De conclusie is dat de nieuwe inzichten binnen de bandbreedte van de deltasenario's vallen. De voorkeursstrategieën vormen nog steeds de goede basis voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde maatregelen. Deze conclusies zijn geformuleerd in samenspraak met de programmamanagers van het Deltaprogramma.

De kennisagenda van het Deltaprogramma is helemaal bijgewerkt. Een van de achtergronddocumenten bij het Deltaprogramma 2017 geeft de stand van zaken van alle onderdelen van de kennisagenda.

Deltafonds

In de brief van de minister van Infrastructuur en Milieu van 16 juni 2016 heeft het kabinet aangekondigd om het Deltafonds bij de begroting 2017 met twee jaar te

verlengen. Naar verwachting zal het kabinet binnenkort het Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar flexibiliteit in de infrastructurele plannen aan de Kamer aanbieden samen met de kabinetsreactie daarop. Deze zal onder meer een visie bieden op de wijze en het moment waarop de fondsen in de toekomst kunnen worden verlengd.

Meer weten?

Het Deltaprogramma kwam ook dit jaar tot stand op voorstel van de deltacommisaris en via besluitvorming in het kabinet. Dat gebeurde na bestuurlijk overleg met provincies (IPO), gemeenten (VNG) en de waterschappen (UvW) en na een zorgvuldige, gezamenlijke voorbereiding in de Stuurgroep Deltaprogramma, de zeven gebiedsoverleggen en bestuurlijke platformen van het Deltaprogramma. De maatschappelijke organisaties leverden onder andere inbreng via het Overleg Infrastructuur en Milieu. Zie [Deltaprogramma 2017](#) of kijk op www.deltacommissaris.nl.

Evaluatie Deltawet:

Samenwerking partners Deltaprogramma een succes

De samenwerking die de waterschappen, gemeenten, provincies en de Rijksoverheid in het kader van het Deltaprogramma hebben neergezet is succesvol en het stelsel van Deltaprogramma, Deltafonds en deltacommissaris functioneert zoals het bedoeld was. Tot dit oordeel komt de onafhankelijke commissie van drie die onder leiding van Peter Veld van ABDTOPconsult (een klein team van ervaren topambtenaren dat snel inzetbaar is voor complexe of urgente vraagstukken) de werking van de Deltawet heeft geëvalueerd. Aanpassing van de Deltawet is dan ook niet nodig, concludeert de commissie.

De commissie heeft gekeken naar het effect van de drie algemene en zes regionale Deltaprogramma's, het Deltafonds en de deltacommissaris op de drie belangrijkste thema's waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruimtelijke adaptatie. De commissie heeft geëvalueerd op basis van criteria als doelgerichtheid (effecten, resultaten), legitimiteit (draagvlak, steun) en robuustheid (koers, flexibiliteit). Deze criteria zijn zowel op de planvorming, de processen en de prestaties van het stelsel toegepast.

Positief over werkwijze

De commissie oordeelt positief over de aanpak en de werkwijze van het Deltaprogramma. De nationale en interbestuurlijke aanpak is cruciaal gebleken voor het draagvlak en het vertrouwen in het Deltaprogramma. Ook de gezamenlijke kennisontwikkeling – *joint fact finding* – is cruciaal geweest voor het welslagen. Peter Veld: "We stellen vast dat er over het geheel genomen sprake is van goede resultaten. We complimenteren de hele watercommunity met de geboekte vooruitgang en ook met de geest van samenwerking die we hebben aangetroffen. Vaak wordt er gepraat over bestuurlijke vernieuwing, maar hier is deze ook echt toe stand gekomen."

Al met al heeft het Deltaprogramma in de ogen van de evaluatiecommissie goede prestaties geleverd. De beleidsontwikkeling heeft voor alle wateropgaven in het programma duidelijk vaart en richting gekregen en de nieuwe normering voor waterveiligheid is met tempo en draagvlak tot stand gebracht. De beleidsontwikkeling voor de zoetwatervoorziening en ruimte-

lijke adaptatie hebben met het Deltaprogramma belangrijke stappen gezet, al is de beleidsontwikkeling op deze beide thema's nog niet gereed.

Risico's en aandachtspunten

Ook wijst de evaluatiecommissie erop dat successen uit het verleden geen garantie bieden voor de toekomst. De commissie ziet enkele risico's en aandachtspunten voor de komende jaren. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de slagkracht van de regionale coördinatie nu de capaciteit afneemt. Maar ook de omslag van plannen naar uitvoering en de zorg dat we niet in de planvorming blijven hangen. Verder is een aandachtspunt het koppelen van de opgaven in het Deltaprogramma met andere ruimtelijke opgaven: de samenhang tussen de wateropgaven is redelijk tot stand gebracht, maar de integratie met andere beleidsterreinen, zoals ruimte, economie en natuur, is achter gebleven bij de ambities.

Peter Veld: "Het Deltaprogramma staat weliswaar goed op de rails, maar er is geen reden voor zelfgenoegzaamheid. De beleidsmatige uitwerking is nog niet klaar en de effecten zijn noch gerealiseerd, noch gegarandeerd. 'Adaptief deltamanagement' staat in de steigers en moet zich in de praktijk nog bewijzen. Ook moet de watercommunity (iedereen die betrokken is bij het Deltaprogramma), die de drijvende kracht is achter het Deltaprogramma, oppassen niet zelfgenoegzaam te worden of naar binnen gekeerd te raken. De uitvoerende fase stelt zo mogelijk nog hogere eisen aan het betrekken van de buitenwereld."

Voor de zomer heeft de minister van IenM het evaluatierapport aan de Tweede Kamer aangeboden, vergezeld van een eerste kabinetsreactie. Het kabinet onderschrijft de conclusie van de evaluatiecommissie dat er geen reden is voor een wijziging van de Deltawet. Het kabinet zet in op voortzetting van de horizontale samenwerking die het Deltaprogramma kenmerkt. In het najaar volgt een meer uitgebreide kabinetsreactie, waarin het kabinet en de andere partners ingaan op de wijze waarop de aandachtspunten en risico's worden opgepakt in het Deltaprogramma.

Meer weten?

Zie de kabinetsreactie op de [Evaluatie Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening](#) of het [Rapport Op Peil Wettelijke ex-post evaluatie Deltawet Waterveiligheid en Zoetwatervoorziening](#).

Water en ruimte verbinden: voorbeelden en succesfactoren

Improvisatievermogen en lef

In de uitvoeringsfase stimuleert het Deltaprogramma een integrale aanpak en het meekoppelen met andere ruimtelijke opgaven. Aandachtspunt voor de komende periode is hoe we de integrale aanpak nog verder kunnen versterken. Daarom zetten we diverse projecten waarbij water en ruimte zijn verbonden op een digitale landkaart, ter inspiratie en om van elkaar te leren. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de voorwaarden die nodig zijn om maatregelen voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie te koppelen aan andere ruimtelijke ingrepen. Conclusie? Verbinden vraagt om improvisatievermogen, maar ook om lef, souplesse en vasthoudendheid.

De vraag hoe we de komende periode de integratie van de opgaven van het Deltaprogramma met andere ruimtelijke opgaven kunnen versterken, is ook een van de aandachtspunten uit de evaluatie van de Deltawet, die onlangs is afgerond (zie ook: [Samenwerking partners Deltaprogramma een succes](#)). Bij het verder verbinden van water en ruimte kunnen we leren van goede, maar ook van minder goede voorbeelden. Om deze uitwisseling van kennis te stimuleren is in het Deltaprogramma 2017 een [digitale kaart](#) opgenomen met projecten, waarbij water en ruimte zijn of worden verbonden. De projecten geven invulling aan de opgaven voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie, waarbij slimme verbindingen zijn of worden gelegd met andere opgaven. Deze projecten komen onder meer uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma, het programma Ruimte voor de Rivier, de Natuurlijke Klimaatbuffers en de Deltaprogramma's Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie. Op deze kaart kan worden doorgeklikt naar achterliggende informatie over het project. Zo kan de gebruiker hulpmiddelen en inspiratiedocumenten vinden op het gebied van het verbinden van water en ruimte. Denk bijvoorbeeld aan het Inspiratieboek 15x Water en Ruimte en diverse kanskaarten en handreikingen.

Sjorren en duwen

De Erasmus Universiteit heeft in opdracht van de staf van de deltagoedkoopcommissaris een onderzoek uitgevoerd naar de voorwaarden die nodig zijn om waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie te kunnen verbinden aan andere opgaven. Voor

projectleiders, opdrachtgevers, beleidsmakers en bestuurders biedt het onderzoek volop aangrijpingspunten om mee aan de slag te gaan.

Het onderzoek laat zien dat het verbinden van water en ruimte elke keer weer een

Een van de voorbeelden van het verbinden van water en ruimte is het project Waterdunen, onderdeel van de Zwakke Schakel langs de kust van Zeeuws-Vlaanderen. Hier is een nieuw en hoger duin opgespoten en ingeplant met helmgras, met een fiets- en wandelpad door het nieuwe duingebied en met daarachter een bijzonder natuurgebied met 350 hectare zilte natuur. Foto: Tineke Dijkstra

kwestie van maatwerk is. Er bestaat geen standaardrecept. Verbinden vraagt om improvisatievermogen, maar ook om lef, souplesse en vasthoudendheid. Goede voorbeelden, zoals Katwijk en Waterdunen “zijn er alleen gekomen na een lang proces van sjorren en duwen”, aldus de auteurs Jitske van Popering-Verkerk en Arwin van Buuren. Een andere belangrijke conclusie in het rapport is dat een gebiedsgerichte benadering een voorwaarde is om te komen tot een goede verbinding, “vanuit een brede

scope, op basis van een doorgaande dialoog en met wederzijds commitment”. Goede afspraken over de risico's en verantwoordelijkheden dragen bij aan de bereidheid om kansen voor meekoppelen te verzilveren. Daarnaast constateren de auteurs dat meekoppelen geen doel op zich moet zijn en niet altijd goed is. Het kan de realisatie van de deltaopgaven soms bemoeilijken en vertragen. Voor succesvol verbinden is erkenning van de noodzaak en van de meerwaarde uiteraard van belang. Verder staat of valt het verbinden van water en ruimte met het vermogen van betrokkenen om de opgaven niet altijd te willen vereenvoudigen, maar om juist de complexiteit onder ogen te zien en hiermee om te kunnen gaan. Ook moet er voldoende tijd zijn om werk te kunnen maken van de meekoppelkansen. Een advies van de auteurs is dat het formuleren van een

integrale doelstelling, zoals bij Ruimte voor de Rivier, het verbinden van water en ruimte minder vrijblijvend en minder afhankelijk maakt van persoonsafhankelijke factoren, zoals lef en vasthoudendheid.

Geïnteresseerd?

Hier kunt u het onderzoeksrapport [Dubbel-denken in de Delta](#), verbindend vakmanschap op het grensvlak van water en ruimte van de Erasmus Universiteit downloaden.

Alle ruimte voor ontmoeten, inspiratie, kennisuitwisseling en bijpraten op het Deltacongres, zoals op het Deltacongres van 2015 in 's Hertogenbosch. Foto: Bart van Vliet

Nationaal Deltacongres 2016 op 3 november

Net als het Deltaprogramma 2017 staat het Zevende Nationaal Deltacongres in het teken van het vasthouden van tempo en koers, verbinden van opgaven, samenwerking en leren van elkaar. Plenair en in parallelsessies wordt verder gesproken over wat daarvoor de komende periode nodig is. En wat dat van de deltacommunity vraagt.

Plenair programma

De locatie van het Deltacongres is dit jaar Theater en Congres Orpheus in Apeldoorn. De minister van Infrastructuur en Milieu, Melanie Schultz van Haegen, opent het congres. Sprekers in het plenaire programma zijn Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultuur Planbureau, Peter Veld, onder wiens leiding de evaluatie van de Deltawet is uitgevoerd, en stedenbouwkundige Riek Bakker.

Interactieve parallelsessies

's Ochtends en 's middags kunt u deelnemen aan een van de parallelsessies over de

thema's watergovernance, waterveiligheid, ruimtelijke adaptatie of zoetwater.

Ervaringen en voorbeelden uit de praktijk van het werk aan de delta komen volop aan bod. En door de inzet van BuzzMasters kan iedereen in de zaal met zijn of haar smartphone of tablet deelnemen aan de gesprekken op het podium.

Deltaparade

De Deltaparade kunt u de hele dag bezoeken. Er is volop gelegenheid voor ontmoeten, inspiratie, kennisuitwisseling en bijpraten. Er zijn presentatiestands van organisaties en programma's en projecten die met het

Deltaprogramma zijn verbonden en meeting-points van de acht gebieden van het Deltaprogramma en de thema's Waterveiligheid, Ruimtelijke Adaptatie en Zoetwater.

Meer informatie en aanmelden

Meer informatie over aanmelden, het programma, de sprekers en de aanwezige organisaties, projecten en programma's op de Deltaparade vindt u op: [Nationaal Deltacongres 2016](#).

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie:

Slimme ruimtelijke keuzes maken

Wateroverlast in Den Haag. Deltaprogramma 2018 zal een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie bevatten.

Foto: Tineke Dijkstra

In DP2017 wordt een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie aangekondigd. Projectleider Lars Couvreur gaat er voor zorgen dat volgend jaar op Prinsjesdag in het DP2018 een uitgewerkt Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is opgenomen (zie ook Nieuwe projectleider Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). **Waarom zo'n deltaplan en hoe gaat hij te werk?**

“Voor Waterveiligheid en Zoetwater waren er al Deltaplannen, nu gaan we er ook een maken voor Ruimtelijke Adaptatie. Het inzicht om water en ruimte te combineren om de klimaatveranderingen op te vangen is van de laatste jaren. Ruimtelijke Adaptatie is een relatief nieuw beleidsthema, dat zich vrij recent heeft ontwikkeld in het Deltaprogramma. Dat ruimtelijke adaptatie wat na-ijlt op de thema's waterveiligheid en zoetwatervoorziening is daarom logisch. De belangstelling voor het onderwerp is de laatste jaren politiek en bestuurlijk sterk toegenomen. Daar heeft de wateroverlast van begin dit jaar ook aan bijgedragen. Het wordt een steeds volwassener onderdeel van het Deltaprogramma en nu het concreter wordt, kunnen we dit Deltaplan gaan opstellen. In het Deltaplan geven we voor de eerste zes jaar gedetailleerd aan wat we gaan doen aan concrete onderzoeken, maatregelen en voorzieningen. Voor de twaalf jaar daarna doen we dat ook, maar dan globaler. Ik zie het als een groeimodel, dat we de komende jaren vervolgens mooi uitbouwen.”

“Water en ruimte raken veel partijen. Dat maakt het interessant, maar ook complex. Ik ga er eerst voor zorgen dat ik een heldere opdracht krijg en dat alle relevante partijen aanhaken. Daarna bekijken we gezamenlijk hoe we het werken aan het Deltaplan het beste kunnen organiseren. Het is niet alleen een bestuurlijke aangelegenheid. Mijn ambitie is om niet alleen Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten erbij te betrekken, maar ook het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Welke maatregelen kunnen zij nemen? Neem bijvoorbeeld de locatiekeuze van een bedrijf: moet je dat willen neerzetten in een gebied met droogte of pal achter een waterkering? Ook natuurbeheerders kunnen allerlei dingen doen om water vast te houden. Maar ook zou ik in het plan willen aangeven wat we van burgers zelf verwachten. Die kunnen bijvoorbeeld de tegels in hun tuin vervangen door groen, zodat hemelwater beter in de grond wordt opgenomen. Zo kunnen alle partijen een steentje bijdragen.”

Onlangs is de tussentijdse evaluatie van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie van start gegaan (zie het [artikel in deze DeltaNieuws hierover](#)). Doel is om te kijken of we op de goede weg zijn of misschien moeten bijsturen. Eventuele nieuwe maatregelen kunnen we vervolgens in dit Deltaplan opnemen.”

Vier bedreigingen

“Het draait erom de ruimte in Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten, dat wil zeggen op een manier die de effecten van vier (be)dreigingen beperkt: wateroverlast, droogte, hittestress en de gevolgen van overstromingen. Zoals gezegd, wateroverlast is nu een actueel onderwerp, maar ook een thema als hittestress komt al meer in de belangstelling. Afgelopen zomer is het nationaal hitteplan opnieuw in werking getreden. En wat de klimaatrobuuste inrichting betreft: onze nieuwe waterveiligheidsnormen zijn niet alleen meer gebaseerd op de sterkte van de dijk, maar vooral op de achter de dijk te beschermen waarden. Nederland wordt voller en rijker, dus hebben we ook meer waarden te beschermen. Als een gemeente achter een dijk dus bedrijven of woningen wil neerzetten, moet je op termijn mogelijk ook weer gaan investeren in dijkversterking en dat kost veel geld. Misschien is het soms handiger om slimme ruimtelijke keuzes te maken. Door bijvoorbeeld niet in een diepe polder naast een rivier te willen bouwen. En als zo'n dijk toch eens zou doorbreken, dan zijn de gevolgen tenminste ook niet zo groot. Dat soort keuzes moet je bewust maken. Ook is het van belang dat gemeenten en waterschappen goed samen werken. Waterhuishouding stopt niet bij de gemeentegrens. Hoe we die samenwerking regionaal kunnen vormgeven zie ik als een van de opgaven van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.”

Projectleider Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

Begin september is Lars Couvreur gestart als projectleider voor de totstandkoming van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie dat is aangekondigd in het [Deltaprogramma 2017](#). Sinds 2015 werkt hij bij het directoraat-generaal Ruimte en Water, onder meer als coördinator voor het Deltaprogramma en secretaris van de Stuurgroep Water. In de eerste helft van 2016 heeft Couvreur als secretaris van de onafhankelijke commissie een bijdrage geleverd aan de evaluatie van de Deltawet, die voor de zomer aan de Tweede Kamer is aangeboden (zie [Evaluatie Deltawet](#)).

Couvreur is lang werkzaam geweest op het terrein van mobiliteit. Hij werkte bij het ministerie van IenM als project- en programmanager onder meer aan de kilometerprijs, duurzame mobiliteit (Energie-akkoord) en aan de vernieuwing van het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport).

Lars Couvreur, projectleider voor het Deltaplan
Ruimtelijke Adaptatie.

Tussentijdse evaluatie Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie van start

Zitten we op de goede weg met ruimtelijke adaptatie in Nederland? Handelen alle betrokken partijen in 2020 klimaatbestendig en waterrobuust, zodat we in 2050 daadwerkelijk klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht? Met de tussentijdse evaluatie van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie, die eind augustus is gestart, willen we daar antwoord op krijgen.

De evaluatie omvat interviews, reflectiesessies en een algemene bijeenkomst in november. Het gaat om een kwalitatieve evaluatie, die tegelijkertijd moet zorgen voor inspiratie en leerervaringen waarmee overheden (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen) en niet-overheden (bedrijven, maatschappelijke organisaties, onderwijs- en kennisinstellingen) aan de slag kunnen. Anders dan in traditionele evaluatie wordt dus niet gemeten in welke mate de beleidsdoelen zijn gerealiseerd. Daarvoor is het nog te vroeg.

De evaluatie stond in het Deltaprogramma aangekondigd voor 2017, maar is een half jaar vervroegd. Dat heeft te maken met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie dat er in september 2017 gaat komen, zoals is aangekondigd in het Deltaprogramma 2017. In dit Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie wordt de lijn uitgezet voor ruimtelijke adaptatie in Nederland voor de komende jaren (zie ook: [Slimme ruimtelijke keuzes maken](#)). De tussentijdse evaluatie zal bouwstenen voor dit Deltaplan opleveren. De eindresultaten en conclusies zijn in januari beschikbaar.

Wetsvoorstel wijziging van de Waterwet aangenomen

Het wetsvoorstel voor de wijziging van de Waterwet in verband met de nieuwe normering voor de primaire waterkeringen is op 7 juli 2016 door de Tweede Kamer met algemene stemmen aangenomen. Minister Schultz van IenM is verheugd met deze steun. Daarmee is de overstap naar de nieuwe normering, onderdeel van Deltabeslissing Waterveiligheid, weer een stapje dichterbij gekomen.

Het voorstel tot wijziging van de Waterwet ligt nu bij de Eerste Kamer. Afhankelijk van de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer is de verwachting dat de wetswijziging per 1 januari 2017 in werking treedt.

Ondertussen wordt er met alle betrokken partijen verder gewerkt aan de voorbereiding van de eerste beoordelingsronde met de nieuwe normering. Dit najaar wordt er bijvoorbeeld een generale repetitie met het nieuwe wettelijke beoordelingsinstrumentarium (WBI) uitgevoerd.

Bent u benieuwd naar de behandeling door de Tweede Kamer? Klik dan [hier](#) voor meer informatie.

Anticiperen op de nieuwe veiligheidsnormen

Grote slagen maken tussen Ravesteyn en Lith

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma werkt nu nog aan afgekeurde keringen uit de Derde Toetsing op basis van nu geldende normen voor waterveiligheid, die uitgaan van de kans dat een dijk kan overstromen. Met het nieuwe waterveiligheidsbeleid dat in de Deltabeslissing van 2015 is opgenomen, zijn nieuwe normen geïntroduceerd die gebaseerd zijn op de kans en de gevolgen van een overstroming. Deze nieuwe normen gelden naar verwachting vanaf 2017. Dan duurt het nog tot 2023 voordat alle dijken beoordeeld zijn op basis van deze nieuwe norm. Toch is bij het bepalen van de prioriteiten voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2017-2022 al zo veel mogelijk geanticipeerd op de nieuwe normen. Bijvoorbeeld bij Waterschap Aa en Maas.

Bij het anticiperen zijn de overstromingskansen uit Veiligheid Nederland in Kaart (VNK2) gebruikt, die al veel meer uitgaan van de nieuwe waterveiligheidsbenadering. Projecten waar een groot verschil is tussen de overstromingskansen uit VNK2 en de overstromingskansen volgens de nieuwe norm hebben een hogere prioriteit gekregen. Dit heeft tot gevolg dat de volgorde van prioritering in het Hoogwaterbeschermingsprogramma is veranderd. Projecten die al (bijna) gestart zijn, behouden wel hun plaats. Andere projecten die nog niet snel zouden starten, zijn hierdoor in urgentie gestegen of juist gedaald. De aangepaste prioritering is met de betreffende beheerders besproken.

Koplopers

Een van de projecten die in urgentie gestegen zijn, is de 25 km dijk tussen Ravenstein en Lith in Noord-Brabant. Deze dijk, die de status 'urgent' heeft gekregen is onderdeel van Waterschap Aa en Maas en valt samen met een van de zes kansrijke Maasprojecten, waar dijkversterking, rivierverruiming en lokale ruimtelijke en economische ambities samenkomen, de zogenaamde koploperprojecten. Vier van deze koplopers liggen in het gebied van Aa en Maas.

Dijkgraaf Lambert Verheijen van Waterschap Aa en Maas is blij met de prioriteit in het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma. "Maar wij zijn dan ook al vanaf 2009 bezig om urgentie en noodzaak te onderbouwen, want we zagen toen al dat we hier grote slagen konden maken. Dat is dan ook de reden dat we hier nu vrij snel

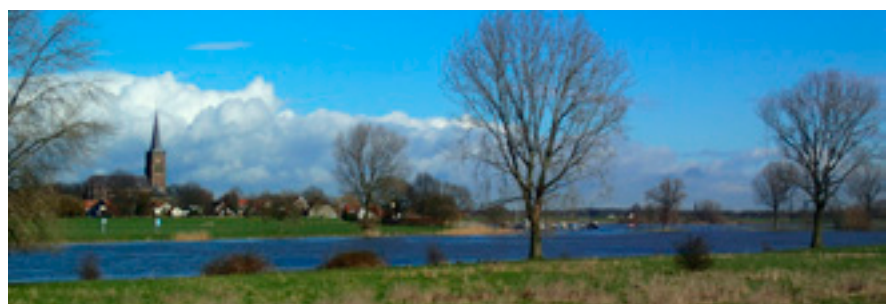
van start kunnen. We kunnen hier dijkversterking en rivierverruiming combineren, maar ook met de maatregelen die voortvloeien uit de Kaderrichtlijn Water (voor waterkwaliteit). Met de nieuwe veiligheidsnormen kunnen we veel meer de gevolgen van een eventuele overstroming afwegen; dat was bij het oude veiligheidsnormensysteem niet mogelijk. De urgentie vloeit vooral voort uit het feit dat in dit gebied de afgelopen vijftig jaar de economische waarde sterk is gegroeid en de economische schade die zou ontstaan na een eventuele overstroming. Je hebt hier veel landbouw, industrie en ook woningen. De berekende schade bedraagt zo'n € 8 miljard. Het aantal mensen dat dodelijk slachtoffer kan worden van een overstroming is op vele honderden geschat, dus ook dat is niet gering."

Veel meekoppelkansen

Verheijen: "Het afgelopen jaar hebben we in het gebied geanalyseerd: wie zijn de grondeigenaren, welke functies heeft het gebied en wat zijn de meekoppelkansen? We hebben hier vooral te maken met

boeren en landbouw en Natuurmonumenten als terreinbeheerder. We werken met een stuurgroep waar alle partijen, ook provincie en gemeenten, in zitten. Er is een intentieverklaring ondertekend, dus iedereen wil zijn schouders er onder zetten en de samenwerking verloopt prima. Wat de meekoppelkansen betreft hebben de gemeenten een verlanglijstje met economische en ruimtelijke kwaliteitsprojecten, zoals het verbeteren van de toegang van de haven van Oss en het verbeteren van toeristische routestructuren. Het is mooi dat je dat in een keer kunt meenemen. Ook kunnen we natuurontwikkeling en landbouw koppelen, waardoor je 200 ha 'boeren natuur' krijgt, extensieve landbouw dus. Dat gebied dient dan allereerst als overstromingsgebied en kan beperkt gebruikt worden, bijvoorbeeld als hooiland. Het hele project is begroot op zo'n € 125 miljoen. Daarvan wordt een derde door de regio zelf opgebracht.

We wachten nu op het besluit van de minister van Infrastructuur en Milieu om de koploperstatus formeel te bevestigen en de start te geven voor de MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport)-verkenning. Dat gebeurt waarschijnlijk in oktober. Daarna kunnen we verder met de uitvoering, die overigens pas in 2023 start. En dan zijn we ook wel een jaar of twintig bezig, voordat we in heel Noordoost-Brabant aan de nieuwe normen voor waterveiligheid voldoen."

Een van de nieuwe projecten die in het Hoogwaterbeschermingsprogramma in urgentie gestegen is, is het gebied tussen Ravenstein en Lith in Noord-Brabant, onderdeel van Waterschap Aa en Maas. Foto: Infram

Themadag Waterbeschikbaarheid

De Themadag Waterbeschikbaarheid op 6 september is druk bezocht door de zoetwatercommunity. Vertegenwoordigers van diverse regio's en organisaties, zoals provincies, waterschappen, Rijkswaterstaat, het ministerie Infrastructuur en Milieu en gebruikers troffen elkaar in Utrecht, praatten bij en wisselden informatie uit over wat heet 'waterbeschikbaarheid'.

Belangrijke vragen waren: waar staan we nu en wat hebben we bereikt? En hoe gaan we verder op weg naar 2018 en 2021? Daarom werd eerst gekeken naar wat er het afgelopen jaar gedaan en bereikt is op het gebied van de beschikbaarheid van zoetwater, zowel in de regio's als bij het hoofdwatersysteem. In 2018 vindt een tussentijdse evaluatie (de midterm review) plaats om te beoordelen of het proces en de samenwerking volgens plan verloopt en of de juiste stappen worden gezet, zodat we in 2021 een goed beeld hebben van de waterbeschikbaarheid voor het hele land.

Waterbeschikbaarheid

Waterbeschikbaarheid is het inzicht in de beschikbaarheid van zoetwater - nu en in de toekomst - én de beheerinspanning die daarvoor wordt geleverd. Dat inzicht helpt om investeringsbeslissingen te kunnen nemen en biedt dus een handelingsperspectief. Het gaat om de beschikbaarheid van grond- en oppervlaktewater. Waterbeschikbaarheid is ook de naam voor het proces om dit inzicht te verkrijgen, om optimalisaties te verkennen en waar nodig nieuwe of gewijzigde afspraken te maken over maatregelen, verantwoordelijkheden en inspanningen. Waterbeschikbaarheid wordt door overheden en gebruikers van zoetwater gezamenlijk uitgewerkt, zowel voor het hoofdwatersysteem als voor deelgebieden in het regionale watersysteem. De uitwerking komt in drie stappen tot stand:

- Stap 1: Transparantie, inzicht geven en krijgen
- Stap 2: Optimaliseren, verbeteren en afwegen
- Stap 3: Afspraken maken en vastleggen

Alle zes zoetwaterregio's en het hoofdwatersysteem lieten zien wat er de komende jaren speelt en is gepland. Momenteel zijn gebruikers en overheden in gesprek over wat watergebruikers, zoals bedrijven, organisaties en burgers, willen weten over de beschikbaarheid van zoetwater in normale en droge situaties. Het gaat hierbij om de hoeveelheden, maar ook om de waterkwaliteit, de temperatuur en of het water zoet of zout is.

De volgende fase gaat over het optimaliseren en verbeteren van de waterbeschikbaarheid. Zo komen we uiteindelijk tot (nieuwe) afspraken over maatregelen en inspanningen, om de zoetwatervoorziening op peil te houden en wat taken en verantwoordelijkheden zijn van alle partners.

Verschillen per regio

De conclusie van de themadag was dat er in alle regio's hard wordt gewerkt aan de waterbeschikbaarheid en dat er veel gebeurt. Wel zijn er duidelijke verschillen per regio. Door afgesproken mijlpalen die zijn opgenomen in het Deltaprogramma Zoetwater en door ijkmomenten voor de uitwerking van de waterbeschikbaarheid blijven de voortgang, samenhang en vergelijkbaarheid gewaarborgd. Inmiddels is wel duidelijk dat zoetwatervoorziening niet alleen een taak van de overheid is. Ook gebruikers moeten daaraan bijdragen. Daarom moet in alle regio's in goed overleg tussen overheden en gebruikers besproken worden welke maatregelen een gebruiker, bijvoorbeeld de landbouw of het drinkwaterbedrijf, zelf moet gaan nemen. Vaak gebeurt dat eerst in pilots voor bepaalde gebieden en gebruikers en pas later breder voor een groter gebied. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opslaan van extra water in de bodem of het slim tegengaan van verzilting bij de aanleg van een nieuwe sluis.

Aandachtspunten

Op de Themadag waterbeschikbaarheid is ook gekeken welke bestuurlijke punten van aandacht er bij waterbeschikbaarheid zijn.

De oogst:

- Zorg dat bestuurders de bewustwording bij gebruikers vergroten, dat het beschikbare water in de toekomst afneemt;
- Zorg dat bestuurders goed meegenomen worden in de stappen die we komende jaren zetten en zorg daarbij voor het juiste verwachtingenmanagement. Bijvoorbeeld: welke informatie komt wel en niet beschikbaar (kwaliteit, temperatuur, hoeveelheid)
- Zorg dat het werken aan waterbeschikbaarheid urgent blijft;
- Bepaal waar landelijke uniformiteit nodig is en waar regio's de vrijheid hebben voor maatwerk in hun gebied bij het werken aan waterbeschikbaarheid.

Deze aandachtspunten komen in ieder geval aan de orde in het Bestuurlijk Platform Zoetwater van 13 oktober. En natuurlijk komt het thema waterbeschikbaarheid ook aan de orde in de zoetwatersessies op het Deltacongres op 3 november.

Deelnemers aan de Themadag Waterbeschikbaarheid bespreken de planning voor de komende jaren.

Meten, weten, handelen en de ritmiek van leren

In het Deltaprogramma 2017 is voor het eerst een uitwerking van de systematiek ‘meten, weten, handelen’ opgenomen. Met de systematiek meten, weten, handelen houden we de voortgang bij en kijken we of bijsturen noodzakelijk is om onze doelstellingen te behalen (zie: Deltanieuws nr 1 2016). Maar ook kijken we naar wat een goede ritmiek is om zo nodig en op gezette tijden strategieën of plannen aan te passen.

Het Deltaprogramma opereert immers in een dynamische omgeving. Er zijn veel ontwikkelingen die aanleiding kunnen zijn voor aanpassing van tempo (‘op schema’) of richting (‘op koers’). Het is echter niet werkbaar en ook niet nodig, om de strategieën voortdurend aan die ontwikkelingen aan te passen.

Interne en externe ontwikkelingen

De systematiek meten, weten, handelen voorziet in twee monitoring- en evaluatielijnen: een ‘blauwe’ en een ‘groene’ lijn. In de blauwe lijn houden we bij of de deltabeslissingen, voorkeursstrategieën en deltaplannen volgens planning worden uitgewerkt en uitgevoerd. In de groene lijn worden externe ontwikkelingen bijgehouden, die mogelijk van belang zijn voor de uitwerking, uitvoering en eventuele bijstelling van de deltabeslissingen, voorkeursstrategieën en deltaplannen.

Eén keer per jaar combineren we de twee lijnen. Dan beoordelen we de mogelijke consequenties van nieuwe ontwikkelingen voor de voorkeursstrategieën en de zekerheid van die consequenties. Als de consequenties groot zijn, op korte termijn spelen en zeker zijn, is het advies aan de stuurgroep Deltaprogramma om de strategie op korte termijn aan te passen. Als de consequenties groot lijken, maar nog onzeker zijn in termen van omvang of termijn, is het advies om eerst nader onderzoek uit te laten voeren. In overige gevallen zal het advies zijn om pas een besluit over eventuele aanpassing te nemen bij de systematische herijking die iedere zes jaar plaatsvindt.

Drie typen leren

Bij de ritmiek van het leren in de meten, weten, handelen-systematiek onderscheiden we drie typen leerprocessen:

1. technisch-inhoudelijk leren (weten we genoeg; doen we de dingen goed?),
2. strategisch leren (doen we nog de goede dingen; moeten we onze strategieën aanpassen?) en
3. systeemleren (zijn we, met de manier waarop we als Deltaprogramma georganiseerd zijn, in staat tijdig tempo of richting aan te passen; moet het lerend vermogen van het Deltaprogramma verder worden vergroot?).

Technisch-inhoudelijk leren vindt voortdurend plaats. Het Nationaal Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat levert daarvoor de basis. Via het Kennisnetwerk Deltaprogramma zijn de gebieden, thema's en kennisinstellingen aangesloten. Voor strategisch leren, het tijdig bijstellen van de voorkeursstrategieën en de bijbehorende deltaplannen, geldt: ‘jaarlijks als het moet; zesjaarlijks als het kan’. De dynamiek van het systeemleren volgt de zesjaarlijkse ritmiek.

De ritmiek van het leren in het Deltaprogramma

Drie typen leren

Samenhang

NIEUWS UIT DE GEBIEDEN

Versterking van de dijk tussen Eemshaven en Delfzijl is nodig, omdat uit de toetsing van de dijk aan de veiligheidsnormen is gebleken dat de dijk niet aan de eisen voldoet.

Foto: Rijkwaterstaat

Dijk tussen Eemshaven en Delfzijl wordt versterkt

De combinatie Boskalis Nederland & KWS infra gaat de dijk tussen de Eemshaven en Delfzijl versterken. Waterschap Noorderzijlvest heeft dit op 28 juni bekendgemaakt. De uitvoering van de werkzaamheden start eind 2016. Versterking van de dijk is nodig, omdat uit de toetsing van de dijk aan de veiligheidsnormen is gebleken dat de dijk niet aan de eisen voldoet.

Bovendien kwam uit een verkenning van de gevolgen van door gaswinning veroorzaakte aardbevingen naar voren dat deze aardbevingen een negatief effect op de veiligheid van de zeedijk kunnen hebben. Het waterschap gaat bij de versterking van de zeedijk uit van de nieuwe veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen.

Het grootste probleem bij het aardbevingsbestendig maken van de dijk is de mogelijke 'verweking' van de ondergrond als gevolg van een aardbeving. Daarbij verandert de zandige ondergrond van de dijk door de trilling van de aardbeving in een soort drijfzand. De schade door verweking kan worden beperkt door de dijk tussen twee rijen damwanden 'op te sluiten'. Verweking onder dijken is in gebieden met aardbevingen, zoals Japan en de Verenigde Staten, geen onbekend fenomeen.

De aardbevingen in Groningen komen echter van een geringere diepte en ook de trilling wijkt af. Bovendien moeten de primaire waterkeringen in Nederland aan strenge eisen voldoen. De inzichten uit het buitenland moeten daarom naar de Groningse situatie worden vertaald.

Deskundigen uit VS en Japan

Het waterschap Noorderzijlvest heeft de uitgangspunten voor een aardbevingsbestendige waterkering in overleg met de Nationaal Coördinator Groningen en het ministerie van I&M vastgelegd. Ook de NAM is hier intensief bij betrokken. Omdat in Nederland geen ervaring bestaat met het ontwerpen van waterkeringen in gebieden met aardbevingen heeft het waterschap een aantal vooraanstaande deskundigen uit de Verenigde Staten en Japan betrokken bij het opstellen van de uitgangspunten. In twee

expertmeetings hebben de deskundigen suggesties gedaan voor aanpassingen en verder onderzoek.

Één van de problemen is het vaststellen of de ondergrond van de dijk bij een aardbeving kan verweken, waardoor deze in zou kunnen zakken. Op advies van de deskundigen worden daarvoor grondmonsters uit de ondergrond gehaald zonder deze te verstoren. De deskundigen hebben hiervoor nieuwe, nog niet eerder in Nederland toegepaste technieken voorgesteld. Het aanvullende onderzoek gebeurt in samenwerking met de NAM, die zelf ook onderzoek laat uitvoeren.

De resultaten van de onderzoeken worden in november opnieuw aan de deskundigen voorgelegd. In de tussentijd reageren de deskundigen al wel op voorstellen en tussenresultaten.

Op de hoogte blijven?

Zie: [Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl Waterschap Noorderzijlvest](#).

Voortgang Waddengebied

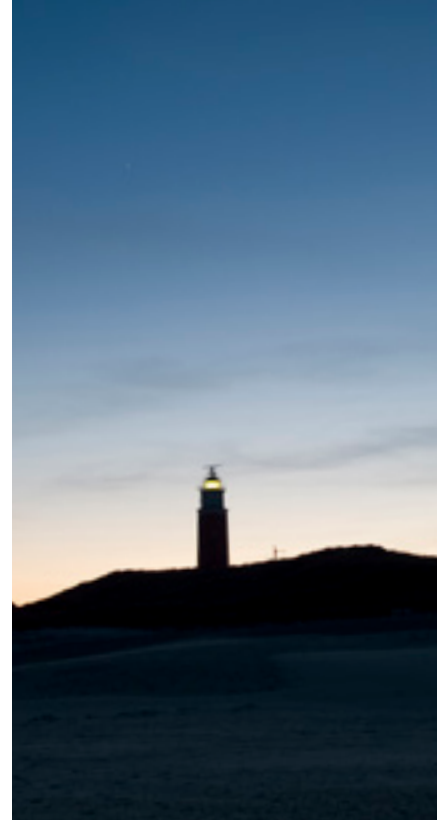
Op de agenda in het Waddengebied staat met name de voortgang van de Kustgenese, het meerjarenonderzoek naar zandsuppleties (zie ook: Kennis verzamelen over onze kust). Verder lopen als onderdeel van de Projectoverstijgende Verkenning Waddenzeedijken twaalf pilotprojecten om te onderzoeken hoe we op 'slimme' wijze de Waddenkust kunnen versterken (zie: DeltaNieuws nr 2 2016), onderdeel van de Projectoverstijgende Verkenning Waddenzeedijken.

Op de eilanden speelt de meerlaagsveiligheid, waarbij niet alleen wordt uitgegaan van waterveiligheid en waterkeringen, maar ook van ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. Gemeenten, provincies, veiligheidsregio, Rijkswaterstaat en ministeries werken gezamenlijk aan het in beeld brengen van wat er zou gebeuren op een fictief Waddeneiland vol bewoners en toeristen, bij zware storm en een dijkdoorbraak. Gebeurtenissen en belevenissen worden in de vorm van een soort roman vastgelegd. Deze innovatieve werkwijze levert veel gegevens op voor alle instanties die hiermee te maken hebben. Het laat ook zien waar nog aan gewerkt moet worden.

Welke maatregelen moeten worden genomen en welke afspraken moeten daarvoor worden gemaakt?

De besluitvorming over meerlaagsveiligheid op de Wadden vindt de komende maanden plaats. In de volgende DeltaNieuws leest u hierover meer.

De vuurtoren in Cocksdoorp op Texel, een Waddeneiland dat werkt aan meerlaagsveiligheid.
Foto: Tineke Dijkstra

Nieuwe programmamanager Waddengebied

Ruud de Jong (59) is halverwege augustus begonnen als programmamanager Waddengebied als opvolger van Waldina Hulshoff. Ook hij combineert de functie met die van secretaris Regiecollege Waddengebied. De Jong heeft meer dan dertig jaar werkervaring bij met name de provincie

Fryslân, waarvan acht jaar als manager in de uitvoering van het natuurbeleid. De laatste tijd werkte hij voor diverse provincies bij BIJ12 (de uitvoeringsorganisatie van de provincies) in Utrecht. De Jong: "Voor mijn vakantie heb ik kennis gemaakt met de leden van de

regiegroep Deltaprogramma Waddengebied. Je krijgt dan enig zicht op de bevoegenheid van de mensen en de interessante initiatieven, pilots en discussies. Het Deltaprogramma is een hele uitdaging. Wat het voor mij bijzonder maakt is dat het zo gericht is op de lange termijn.

Veel loopt al, dat is mooi. Ik wil eerst de mensen leren kennen en dan vervolgens samen met hen verder de koers uitzetten voor dit mooie Waddengebied. Belangrijk voor mij is ook de kennisuitwisseling. Iedereen is nu druk bezig met deelprojecten, maar hoe zorg je ervoor dat je de uitwisseling van kennis en ervaring gaat delen en van elkaar leert? De onderlinge communicatie tussen de projectleiders in het Waddengebied versterken zal voor mij een punt van aandacht zijn."

IJsselmeergebied

Werken aan een waterveilig Marken

Begin juli heeft minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu de definitieve keuze gemaakt voor de wijze waarop de waterveiligheid van Marken wordt vergroot. Dit is een belangrijke mijlpaal voor dit project uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De oplossing is gevonden in een buitenwaartse dijkversterking aan de Zuidkade. Hierdoor is het niet nodig grond aan te kopen en blijft het unieke karakter van Marken behouden. De dijk aan de Westkade wordt binnen het huidige profiel verbeterd.

Veilig zijn voor water in Marken door maatwerk en met draagvlak bij de bewoners. Het historische en unieke karakter van het dorp wordt zo niet aangetast. Een artist impression van de nieuwe Westkade en Zuidkade op Marken.

Met het voorkeursbesluit door de minister, voldoet het eiland Marken straks weer voor de komende vijftig jaar aan de waterveiligheidsnormen. Schultz van Haegen: “De oplossing moet aansluiten bij het DNA van Marken. De nieuwe dijk moet niet alleen veilig zijn en aan de nieuwste normen voldoen; hij moet ook passen in het landschap en bij de specifieke historie van Marken. Dat vraagt maatwerk. Deze oplossing heeft draagvlak onder de bewoners. Ik ben blij dat we een alternatief hebben gevonden waar alle partners in dit project achter staan.”

Partners

Die partners zijn Rijkswaterstaat, als beheerder van de dijken op Marken, de gemeente Waterland, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,

de provincie Noord-Holland en de veiligheidsregio Zaanstreek-Waterland. Daarnaast is de eilandraad van Marken nauw betrokken geweest bij het ontwerpproces dat tot deze oplossing heeft geleid.

In het gekozen alternatief wordt de dijk aan de Zuidkade aan de buitenkant van de huidige dijk versterkt. Daar is meer ruimte zodat het niet nodig is private grond aan te kopen. Aan de Westkade wordt de bestaande dijk binnen het bestaande profiel verbeterd en ook voor vijftig jaar robuust en veilig gemaakt. Aan de Noordkade van Marken zijn de komende decennia geen aanpassingen nodig.

Kwaliteit gebied

De komende tijd is ingeruimd voor het verder uitwerken van het alternatief in verschillende varianten. Dit moet leiden tot een ontwerp

van de dijken en de wijze van aanleg. Hierbij is een grote rol weggelegd voor marktpartijen. Zij zullen worden uitgedaagd om met een uitvoeringswijze te komen, waarbij de overlast tot een minimum beperkt blijft. Daarnaast is een belangrijk onderdeel van de uitwerking het verbeteren van de kwaliteit van het gebied, bijvoorbeeld als het gaat om de natuurwaarden.

Een randvoorwaarde bij met name de Zuidkade is de ‘zetting’ van de dijk te beheersen en te beperken. De dijk moet vanwege een slappe ondergrond van veen- en kleilagen een stevig en stabiel fundament krijgen. Ook wordt nog berekend hoeveel water er in uitzonderlijke situaties over de dijk heen mag komen zonder dat dit overlast geeft. Daarbij worden ook andere maatregelen in de waterhuishouding geanalyseerd, zoals het verbreden van sloten, die wateroverlast bij neerslag en hoog water helpen beperken. Naar verwachting starten de werkzaamheden aan de dijken in 2019. Na de realisatie wordt de dijk overgedragen aan het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Pilot meerlaagsveiligheid

Dijken zijn belangrijk voor de bescherming van ons land. Maar voor de waterveiligheid zijn meer maatregelen mogelijk. In de pilot meerlaagsveiligheid is hier onderzoek naar gedaan. Hierbij gaat het om het voorkomen van overstromingen door dijken op orde te houden (laag 1); het aanpassen van de ruimtelijke inrichting (laag 2) en door goede voorlichting, educatie en up-to-date rampenbestrijding weten bewoners en overheden beter wat te doen bij een overstroming (laag 3).

De dijkversterking op Marken is een oplossing in laag 1. Voor laag 2 werkt de gemeente Waterland samen met de partners de oplossingen in de studie Waterbewust en zelfredzaam bouwen op Marken verder uit. Voor laag 3, rampenbestrijding, heeft de veiligheidsregio een coördinatieplan Marken opgesteld en vindt in november 2016 de grootschalige evacuatieoefening Waterwolf plaats.

Regionaal ruimtelijk kader Rijn

Ruimte voor ruimtelijke kwaliteit

Tussen de oplevering van de voorkeursstrategie in 2014 en nu hebben de ontwikkelingen in en om het Rijngebied niet stilgestaan. Er zijn nieuwe inzichten ontstaan en onderzoeken gedaan. De resultaten daarvan maken dat het nodig is de voorkeursstrategie uit 2014 te actualiseren. Als hulpmiddel hierbij maakt het Deltaprogramma Rijn een 'regionaal ruimtelijk perspectief'.

Hiermee is het mogelijk de ruimtelijke kenmerken, kwaliteiten en (beleids) ontwikkelingen in het riviergebied te inventariseren en analyseren. Ruimtelijke kwaliteit wordt zo een onderdeel van de afweging waar welke maatregelen het meest passend zijn en zo de kwaliteiten van een gebied versterken.

Aanpak per riviertak

Half juni werd een driedaags werkatelier georganiseerd, waarin per dag voor een van de drie takken van de Rijn een eerste proeve van een ruimtelijk perspectief werd geschetst. Met vertegenwoordigers vanuit de betreffende Rijntak en een vaste kern van deskundigen hebben we gewerkt aan een benadering vanuit zowel regionaal ruimtelijk als een meer lokaal perspectief. Op regionaal niveau is gekeken naar de rivier in de ruimtelijke en landschappelijke context. Bij de lokale benadering lag de nadruk vooral op dijken, het ruimtegebruik en de verschillende kenmerken direct gerelateerd aan die dijken. Het resultaat was een aantal eerste kaartbeelden (waarbij lagen met verschillende inhoud op elkaar worden gelegd) voor IJssel, Waal en Merwedens en het Splitsingspuntengebied. Deze zijn aan het einde van de derde dag gepresenteerd en besproken met deskundigen en andere betrokkenen.

De resultaten op hoofdlijnen

De resultaten van het werkatelier zijn in drie hoofdlijnen samen te vatten:

1. Het opbouwen van een ruimtelijk perspectief levert een bijdrage aan het definiëren van maatregelenpakketten behorend bij de voorkeursstrategie en gebaseerd op verschillende invalshoeken ('redeneerlijnen'), met name voor verbeteringen vanuit een ruimtelijke benadering;

2. Inzicht in ruimtelijke kernkwaliteiten en ruimtelijke dynamiek helpt bij de nadere onderbouwing van de huidige voorkeursstrategie;
3. De wijze waarop is gewerkt aan de ruimtelijke aspecten, kenmerken en kwaliteiten, levert meer inzicht op in de voor- en nadelen van zowel rivierverruiming als dijkversterking.

Vervolgens is in de zomerperiode hard doorgewerkt aan het regionaal ruimtelijk kader. Er zijn kaarten gemaakt die de dynamiek in het rivierengebied in beeld brengen en kaarten met daarop de landschappelijke kernkwaliteiten. Deze inventarisatie vormt de grondslag voor het waarderen van de dijken, het rivierbed en de omgeving. Op basis daarvan kan worden bepaald wat nodig, mogelijk, wenselijk en ruimtelijk inpasbaar is voor een optimaal veerkrachtig riviersysteem.

Dit leidt tot een zogenoemd handelingsperspectief, waarin we op kaart aangeven waar op basis van ruimtelijke kwaliteit behoefte is aan behoud, aanpassing of ontwikkeling van het bestaande rivierlandschap: de dijken, het (actuele en historische) rivierbed en de relevante omgeving.

Hoe verder?

De resultaten van de werkateliers worden de komende weken per riviertak verder uitgewerkt. Een belangrijke stap daarin is het confronteren van het handelingsperspectief met de kaarten van de huidige voorkeursstrategie en actuele waterveiligheidsopgaven. Deze confrontatie zal waardevolle informatie opleveren, vooral waar deze aangeeft waar rivierverruiming een zinvolle bijdrage kan leveren aan de opgave en waar niet. Maar de confrontatie

In het werkatelier schetsten deelnemers een eerste ruimtelijk perspectief voor de drie takken van de Rijn.

kan bijvoorbeeld ook laten zien waar golfremmende vegetatie nut heeft en waar alleen dijkversterking zinvol is vanwege *piping* en *macrostabiliteit*. (red. *Piping* is als de stroming van water onder de dijk door zo groot is dat zand uitspoelt en tunnels (pipes) onder de dijk ontstaan, waardoor deze kan bezwijken. *Macrostabiliteit* is een faalmechanisme dat de stabiliteit van een dijk ernstig kan bedreigen).

Dit alles helpt het Deltaprogramma Rijn om te komen tot goed onderbouwde redeneerlijnen en maatregelen. Welke (ruimtelijke) strategieën zijn mogelijk? Met welke daarbijkorende ingrepen voor de waterveiligheid, zoals verruiming, golfremming en dijkversterking? En welke combinatie met ingrepen voor alle andere, relevante functies zijn mogelijk? Die verschillende alternatieven en maatregelen worden afgewogen met behulp van een maatschappelijke kosten-batenanalyse, die januari 2017 start. Met behulp van het regionaal ruimtelijk perspectief zorgen we ervoor dat ruimtelijke kwaliteit een belangrijk onderdeel is in deze afweging.

Kustgenese 2.0:

Kennis verzamelen over onze kust

Kustgenese 2.0 is een onderzoeks- en monitoringsprogramma. Doel is om in 2020 goed onderbouwde besluiten te kunnen nemen over een duurzame onderhoudsstrategie voor onze zandige kust. We brengen bestaande en nieuw te ontwikkelen kennis samen en voeren pilots uit om ontbrekende kennis aan te vullen.

Het programma Kustgenese 2.0 voert de Strategische Beslissing Zand uit, die onderdeel is van het Nationaal Waterplan 2016-2021. In het programma werken verschillende partners samen onder de vlag van het Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK).

Het hoofddoel van Kustgenese 2.0 is kennis te genereren, om vanaf 2020 goed onderbouwde besluiten te kunnen nemen over beleid en beheer van het Nederlandse zandige kuststelsel en de daarbij behorende suppletiehoeveelheden. Zandsuppleties kunnen hierdoor effectiever en kosten-efficiënter worden uitgevoerd. Aan de hand

van een aantal onderzoeksonderwerpen wordt hieraan gewerkt. Een deel van deze onderzoeksonderwerpen is geprioriteerd en heeft daarmee budget ter beschikking, een ander deel niet. Voor dat laatste deel wordt nadrukkelijk samenwerking gezocht met diverse partners, zoals Deltares, Imares en Universiteit Delft en Universiteit Twente.

Onderwerpen met prioriteit

Drie onderzoeksonderwerpen krijgen voorrang, omdat deze nauw aansluiten bij doelstellingen uit de Beslissing Zand, zoals areaalbehoud en -langetermijn kustveiligheid. Bovendien is hiervoor budget beschikbaar van het ministerie van IenM.

Het gaat om:

1. Kennisontwikkeling van het zandige kuststelsel en het effect van maatregelen vanuit de randvoorwaarde van veiligheid tegen overstromingen; en
2. Kennisontwikkeling die nodig is om besluiten te kunnen nemen over toekomstig beleid en beheer van de zandige kust, in relatie tot veiligheid en het mogelijk maken van ruimtelijke ontwikkelingen, inclusief natuurontwikkeling;
3. Daarbij is ook onderzoek noodzakelijk naar nieuwe inzichten in klimaatverandering en -scenario's gelet op de zeespiegelstijging.

Deze drie onderzoeksonderwerpen uit de Beslissing Zand zijn verder uitgewerkt. Dat resulteerde in vijf thema's die binnenkort worden aanbesteed, namelijk:

1. Het krijgen van meer inzicht in de interactie tussen getijdebekkens en zandige kust door de ontwikkeling van modellen;
2. Het aanscherpen van de ligging en de grenzen van het kustfundament;

Kustgenese 2.0 is een uitgebreid onderzoeksprogramma dat ten doel heeft goed onderbouwde besluiten te kunnen nemen over het beschermen en versterken van onze zandige kust.

Bron: Aerophoto Eelde

NIEUWS UIT DE GEBIEDEN

3. Aanvullende monitoring voor de validatie van de grenzen van het kustfundament en de modelontwikkeling voor de interactie tussen kust en bekkens;
4. Zeespiegelstijging en bodemdaling;
5. Aanvullend leren van pilot(s) en voorbereiden eventuele langetermijn pilots na 2020.

NKWK: Verbinden kennisvragers en aanbieders

Voor onderwerpen die niet binnen de prioritaire onderwerpen vallen, zijn in workshops vragers en aanbieders bij elkaar gebracht. Dit leidde tot drie onderzoeksthema's, waarvoor enthousiaste trekkers nu werken aan een plan van aanpak dat na de zomer van 2017 gereed is. Het gaat om plannen voor:

1. Zandwinning: het vormgeven van zandwinputten voor de lange termijn. Dit wordt uitgewerkt door Boskalis & van Oord samen met het ministerie van Economische Zaken;
2. Ecologie: dit omvat onderzoek naar de ecologische aspecten van een aangepaste suppletie strategie (door te kijken wat de

ecologische effecten zijn van meer zand en van het suppleren in de buitendelta's van de Wadden). Imares werkt dit uit;

3. Ruimtelijke ordening en economie: dit omvat onderzoek naar de kansen en mogelijkheden van suppleties voor andere functies dan waterveiligheid in de kust, zoals recreatie en natuur. Dit wordt uitgewerkt door de Universiteit Twente.

Wetenschappelijk onderzoek

Naast de prioritaire onderzoeksonderwerpen en de NKWK-onderzoeken, ondersteunt Kustgenese 2.0 nog twee wetenschappelijke onderzoeken:

1. SEAWAD, dat een zandmotor voor de Wadden onderzoekt en
2. ProCoast, dat een methodiek voor de langjarige ontwikkeling van grootschalige morfologische ingrepen toetst op de Hondsbossche duinen.

Datamanagement

Voor Kustgenese is het essentieel om op effectieve wijze grote hoeveelheden data op te slaan en te ontsluiten voor iedereen die

daar in geïnteresseerd is. Om die reden willen we datamanagement gaan uitwerken in overleg met mogelijke NKWK-partners.

Pilotsuppletie buitendelta

Last but not least starten we met de verkenning voor een pilotsuppletie in het zeewaartse zandige deel van het zeegat tussen twee Waddeneilanden ('de buitendelta'). Dit gebeurt in samenwerking met relevante partijen, zoals Deltares, Universiteiten en wellicht Imares. Het doel van deze pilot is om meer te weten te komen over de werking van zandsuppletie in een buitendelta. Welke morfologische en ecologische effecten brengt een zandsuppletie met zich mee? Met de resultaten kunnen we de modellen waarmee gewerkt wordt verbeteren. Op dit moment verkeert de pilot in de startfase.

Meer weten?

Voor meer informatie of het ontvangen van de nieuwsbrief kustgenese 2.0, kunt u contact opnemen met de projectmanager, [Carola van Gelder](#).

Rijnmond-Drechtsteden

Aandacht en initiatieven voor crisisbeheersing

De meeste gebieden in Rijnmond-Drechtsteden liggen zo laag dat ze bij een overstroming zeer snel en diep onder water komen te staan. Overstromingen voorkomen is daarom heel belangrijk, zeker gezien de klimaatveranderingen, waarbij de extremen toenemen. Maar als het nu toch mis gaat? Dan moeten er verstandige maatregelen worden genomen om de gevolgen te verkleinen en overlevingskansen te vergroten. In de regio Rijnmond-Drechtsteden wordt daarom veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van maatregelen op het gebied van preventie, ruimtelijke inrichting én crisisbeheersing.

In drie verschillende initiatieven wordt aan crisisbeheersing gewerkt. Binnen de regio Rotterdam-Rijnmond wordt gewerkt aan de Casestudie crisisbeheersing Rotterdam-Noord waarmee nieuwe en bestaande kennis wordt ontsloten en benut voor praktische verbeteringen van de crisisbeheersing. In het Waterveiligheidsplan Dordrecht ontwikkelt de gemeente Dordrecht een brede strategie voor waterveiligheid die ruimtelijke adaptatie, crisisbeheersing en waterbewustzijn

verbindt. Daarnaast zijn de veiligheidsregio's Zuid-Holland Zuid en Rotterdam-Rijnmond actief in het landelijk programma Water en Evacuatie. Wat zijn dit voor een initiatieven en wat is hun samenhang?

Casestudie crisisbeheersing Rotterdam-Noord

De gemeente Rotterdam werkt samen met de veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond aan de Casestudie crisisbeheersing Rotterdam-Noord. Het Hoogheemraad-

schap van Schieland en de Krimpenerwaard, waterschap Hollandse Delta, Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid zijn hierin ook actief. De studie levert handvatten op voor een betere crisisbeheersing in verschillende crisisfasen; van het ontstaan van een dreiging tot en met het herstel van een ondergelopen gebied.

Nick van Barneveld is er als adviseur van de gemeente Rotterdam bij betrokken. Van Barneveld: "Vanuit het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden en Veiligheid Nederland in kaart (VNK) zijn veel nieuwe inzichten ontstaan over overstromingsrisico's. Deze inzichten kunnen goed gebruikt worden voor crisisbeheerplannen bij overstromingen. De nieuwe kennis biedt kansen. Hoe je die kennis operationeel kunt maken voor de veiligheidsregio's,

NIEUWS UIT DE GEBIEDEN

Zwijndrecht, januari 2012. Door het hoge water in de Oude Maas dreigt de Maaskade onder te lopen.

Foto: Tineke Dijkstra

hebben wij laten zien in de Casestudie Rotterdam-Noord.”

De eerste resultaten van de casestudie zijn inmiddels bekend. Op basis daarvan is een verbeterstrategie opgesteld. Daarnaast is er door de casestudie een manier van denken en werken ontwikkeld die ook bruikbaar is in andere gebieden of voor andere incidenten, zoals doorbraken van regionale keringen of hevige neerslag.

Waterveiligheidsplan Dordrecht

In het [MIRT-onderzoek Operationalisering strategie zelfredzaam Eiland van Dordrecht](#) wordt onderzoek gedaan naar de nieuwe norm voor de primaire kering in relatie tot maatregelen in de ruimtelijke ordening en

crisisbeheersing. De laatste twee onderdelen leiden in het Waterveiligheidsplan Dordrecht tot een overkoepelende strategie die ruimtelijke adaptatie, crisisbeheersing en waterbewustzijn verbindt. Op basis van het waterveiligheidsplan en de daarin aangegeven maatregelen kunnen de betrokken overheden in 2017 besluiten of deze slimme combinatie als alternatief kan dienen voor het versterken van de primaire waterkering en besluiten over de financiering van de maatregelen.

De belangrijkste voorwaarde voor het Waterveiligheidsplan is dat er meetbare beleidsdoelen worden gedefinieerd voor crisisbeheersing bij overstromingen. Alleen dan kan aangetoond worden wat de bijdrage

van het Waterveiligheidsplan is in het verminderen van schade en slachtoffers. Bas Kolen, directeur Onderzoek en Ontwikkeling van HKV: “Door deze doelen maken we duidelijk wat wel en niet verwacht kan worden van overheid en hulpdiensten. Zo halen we ook de suggestie weg dat de overheid voor absolute veiligheid zorgt en maken we expliciet dat mensen bij een overstroming met name op zichzelf aangewezen zijn.”

De gemeente Dordrecht trekt het project, waaraan ook Waterschap Hollandse Delta, de Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid, de provincie Zuid-Holland en Rijkswaterstaat werken. Ook beheerders van kwetsbare en vitale infrastructuur en burgerpanels zijn geconsulteerd. Adviesbureau HKV ondersteunt de gemeente Dordrecht bij het uitwerken van het Waterveiligheidsplan. De aanpak van het project kan vertaald worden naar de hele regio en zelfs heel Nederland.

Programma Water en Evacuatie

Het programma Water en Evacuatie is onderdeel van de strategische agenda van het Veiligheidsberaad. Carlo Post, algemeen directeur van Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid vertegenwoordigt in de Stuurgroep Management Water en Overstroming (SMWO) de Veiligheidsregio's Zuid-Holland Zuid, Rotterdam-Rijnmond en Hollands Midden. Hij is ook verantwoordelijk voor het programma Water en Evacuatie, samen met Henk Meijer, directeur van de Veiligheidsregio Hollands Midden.

Post: “Het programma Water en Evacuatie draait om inzet van maatregelen ruimtelijke inrichting (laag 2) en rampenbeheersing en evacuatie (laag 3) van het meerlaagsveiligheid. We ontwikkelen twee handreikingen voor de impactanalyse en voor de evacuatiestrategie. Zowel de Casestudie crisisbeheersing Rotterdam-Noord als het Waterveiligheidsplan Dordrecht leveren hiervoor input. Het gebruik van de impactanalyse wordt als pilot gebruikt bij het opstellen van het Waterveiligheidsplan in Dordrecht.”

Meer weten?

Wilt u meer lezen over de stand van zaken van de drie initiatieven voor crisisbeheersing in Rijnmond-Drechtsteden? Klik dan [hier](#).

Zuidwestelijke Delta

Zeeland pakt klimaatadaptatie gezamenlijk aan en start met klimaattest

De provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen hebben het initiatief genomen om samen met de regio de klimaatadaptatie in Zeeland integraal aan te pakken. Klimaatadaptatie is onderdeel van het Deltaprogramma, waarmee de partners van het Deltaprogramma Nederland willen beschermen tegen extreme weersomstandigheden. Concreet vindt de komende drie jaar in elke gemeente van Zeeland een klimaattest plaats. Deze test omvat alle klimaataspecten: wateroverlast, hitte, droogte en overstroming. Hiernaast wordt een meetinstrument voor hittestress ontwikkeld. Vergeleken met de andere klimaataspecten is er namelijk een stuk minder bekend over de effecten van hitte.

Zeeland heeft haar krachten gebundeld in het platform 'Klimaatadaptatie in Zeeland'. Naast de provincie en het waterschap zijn de andere overheden en de Veiligheidsregio Zeeland vertegenwoordigd. Ook is de GGD betrokken en onderzoekt het platform andere samenwerkingen, zoals met HZ University of Applied Sciences. De lokale en regionale ambities zijn bestuurlijk en ambtelijk vastgelegd in een concreet uitvoeringsprogramma. Belangrijk onderdeel is dat er in alle Zeeuwse gemeenten een klimaattest gaat plaatsvinden. Hiermee vergroot de regio haar inzicht en kennis over het klimaat. De resultaten bieden kansen om Zeeland adaptief te maken voor extreme weersituaties door ze toe te passen bij (her)ontwikkeling van de leefomgeving. Op termijn kunnen de andere betrokken overheden binnen Zuidwestelijke Delta ook gebruikmaken van alle opgedane inzichten van het platform.

Klimaattest in Noord-Beveland

Dit najaar organiseert het platform de eerste proef van de klimaattest in de gemeente Noord-Beveland. Experts van verschillende organisaties gaan met elkaar in gesprek om knelpunten te inventariseren binnen alle

Maatregelen voor klimaatadaptatie zijn vaak gemakkelijk te verwerken in plannen, zoals het toepassen van groen en waterspeelplekken op pleinen of in winkelstraten. Foto: Anita Eijlers

klimaatrisico's en na te denken over integrale maatregelen. De gemeente ontvangt na de klimaattest een rapportage met kansen en mogelijkheden, om de leefomgeving adaptief in te richten voor extreme weersituaties. Het idee is dat de klimaattest op termijn wordt herhaald met weer nieuwe gegevens. De proef geeft inzicht in het uitvoeren van een klimaattest door de regio zelf. Het is een bewuste keuze geweest de kennis bij de overheden zelf te vergroten. Het stimuleert immers het bewustzijn van klimaatadaptatie en de onderlinge samenwerking. En in een later stadium kunnen gemeenten gebiedseigen informatie verschaffen aan bedrijven en inwoners.

Onderzoek en tool hittestress

Het platform start ook een onderzoek naar hittestress in Zeeland. Over de precieze effecten door hitte is in Zeeland en veel andere regio's nog weinig bekend. Wel is duidelijk dat hittegolven grote impact hebben. Het aantal sterfgevallen onder

ouderen stijgt, de arbeidsproductiviteit daalt en er is fors meer ziekteverzuim. Ook door verstedelijking en het gebruik van meer stenen en asfalt, stijgen de temperaturen in de stad vergeleken met het omringende platteland. Soms met wel acht graden. Alterra, onderdeel van Wageningen University, en Climate Adaptation Services (oftewel: stichting CAS) voeren het onderzoek uit. Een jaar lang meet Alterra de effecten van hitte in Zeeland. Dit najaar start zij met meetpunten in de gemeenten Vlissingen en Middelburg. Dit gebied is een combinatie van zowel kust- als landelijk en stedelijk gebied.

Naast dit meetprogramma wordt er een tool ontwikkeld via het 'impactproject' (een toonaangevend project) Ontwikkeling instrument hittestress voor steden en dorpen in het landelijk gebied. Alterra ontwikkelt met de resultaten een praktisch rekenmodel dat op termijn ook toepasbaar is in andere regio's. Stichting CAS vertaalt de uitkomsten in digitale kaarten in de Klimaat Effect Atlas. Deze is nu al te zien op de website www.ruimtelijkeadaptatie.nl. Het onderzoek is mogelijk door financiële bijdragen van de provincie en het waterschap en de selectie als impactproject door het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten

De ambitie van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is dat de gezamenlijke overheden samen met andere partijen zorgen dat Nederland in 2050 zo klimaatbestendig en waterrobuust mogelijk is ingericht. Samenwerking biedt volop kansen om het bebouwd gebied zo in te richten dat we bestand zijn tegen overstromingen, extreme neerslag, droogte en hitte. Doel is dat klimaatbestendig en waterrobuust inrichten in 2020 structureel onderdeel van beleid en handelen is. Want door nú maatregelen te nemen, voorkomen we in de toekomst grote schade.

In de Haarlemmermeer kijken partijen of ze het inlaat- en doorspoelsysteem van de polder efficiënter kunnen maken. Gemeaal Leeghwater, Buitenkaag. **Foto:** Tineke Dijkstra

verder met ons water

Dit is DeltaNieuws, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen van het Deltaprogramma volgen.

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2016

6 Oktober	IJsselmeertop
3 November	Zevende Nationaal Deltacongres
8 December	Stuurgroep Deltaprogramma

Deltaprogramma

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater, te zorgen voor voldoende zoetwater en ons land klimaatbestendig in te richten, om zo grote schade te voorkomen. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hieraan samen op een vernieuwende manier met inbreng van maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, burgers en het bedrijfsleven.

Reageren?

DeltaNieuws verschijnt vier keer per jaar. Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee? Mail naar info@deltanieuws.nl.

Dit is een uitgave van het Deltaprogramma
Postbus 90653 | 2509 LR Den Haag
www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl

September 2016

Foto voorpagina: De coverfoto van Deltaprogramma 2017. De Waal bij Nijmegen en Lent. Een van de iconen van het werken aan de Nederlandse delta is het project Ruimte voor de Waal bij Lent, dat in 2015 is opgeleverd. Er is veel buitenlandse belangstelling voor dit project, waarbij waterveiligheid, gebiedsontwikkeling en een fraai ontwerp hand in hand gaan.

Foto: Siebe Swart Luchtfotografie